

Hemmeleriň hemme zady bilýän ýurdy / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Hemmeleriň hemme zady bilýän ýurdy / satiriki hekaýa

HEMMELERIŇ HEMME ZADY BILÝÄN ÝURDY

Žurnalistikanyň altmyş ýyl bäre güýjüni ýitirmän gelýän kanuny: "Bir it kimdir birini dişlese, bolup biläýjek zatdygy üçin munuň žurnalistikada hiç hili gymmaty ýok. Habaryň gazetde çykmagy üçin it adamy däl-de, adam iti dişlemeli."

Ýurduň iň uly tiražly gazetiniň redaksiýasynyň gapysyndan bir it kürsäp girdi. Gazetiň işgärleri ony gazetde işleýänleriň biriniň itidir öýtdüler. Emma selkildäp ýören bir itiň redaksiýa girmegi öň gören-eşden zatlary bolmansoň, onuň yzyndan ylgadylar. Ele salnyp, daşary zyňyljagyny bilen it adam dilinde:

– Birje minut saklanyň, jenaplar! – diýende, doňup galdylar. Adam dilinde gürlemäge başlan ite it ýaly çemeleşmelimi, ýa-da hormat görkezmelimi? It gazetiň ýazuw işleri boýunça redaktory görjekdigini aýtdy.

– Ol häzir ýygnakda... – diýip, jogap berdiler.

– Oň ýaly bolsa gazetiň hojaýyny bilen görüşeýin...

– Olam ýygnakda.

– Gazete jogapkär haýsam bolsa biriňiz bilen?..

Hemmesi şo gün gazetiň meseleleri boýunça ertirki ýygnaga gidipdi. It aýak diräp, iňňän möhüm habarynyň bardygyny aýdyp, dessine ýygnak gidýän zala salmaklary üçin towakga etdi.

Gazetiň işgärlerinden biri gapyny kakyp, ýygnak bolup duran zala girdi. Uzyn stolda oturan on dört kişiniň arasyndaky gazetiň baş redaktoryna:

– Başlyk, bir it siziň bilen görüşmek isleýär – diýdi.

Aşa agras ýüzli adam bolan gazetiň eýesi:

– It? O nähili it? – diýip gygyryp sorady.

Işgär hormat bilen:

– Jynsny bilemok, buýra-buýra tüýli owadan it. Köçeki ite-hä meňzemeýär. Boýnunda bukaw barlygyna seretseň-ä, eýesi bara meňzeýär. Ganjyk...

Oturanlar gülüşdiler. Gazetiň eýesi agraslygyny bozman:

– Göreňokmy, häzir ýygnak geçirip durus, garaşsyn... – diýdi.

– Aýtdyk, başlyk. Emma diňlemedi. Möhüm habarym bar diýip, siziň bilen görüşjekdigini aýdýar.

– Gelsin, olar ýaly bolsa...

Işgär iki açylýan gapynyň bir tarapyny açyp, iti içerik saldy. It:

– Bagyşlaň, başlyk – diýdi. – Iňňän möhüm bir habary dykgatyňyza ýetirmek üçin gyzyldan gymmatly wagtyňyzy alýaryn. "Möhüm habar" sözünü eşdenden, zaldaky asyl käri žurnalistlik bolan bölüm redaktorlary nädip bir itiň adam ýaly we adam dilinde gepläp bilýändigine haýran galmagy hem undup, "möhüm habaryň" nämedigi bilen gyzyklandylar.

Gazetiň ýazuw işleri boýunça redaktory:

– Bu habary öň başga gazete beren däl-siň-ä? – diýdi.

It:

– Ýok, başlyk – diýdi. – Birinji size geldim. Çünki hojaýynym her gün siziň gazetiňizi alyp okaýar.

Diýseň medeniýetli gepleýän it:

– Başlyk! – diýdi. – Bir adam meni dişledi.

Bu gezek beýlekilere goşulyp, gazetiň baş redaktory-da güldi:

– Görýän welin sen diňe adam dilinde gürlemegi däl, žurnalistligi-de öwrenipsiň.

It:

– Men size bolan wakany gürrüň berýärim – diýip, stolda oturanlara syrtyny öwrüp, çep budundaly adam dişiniň salan agyr ýarasyny görkezdi.

Gazetiň ýazuw işleri boýunça redaktory:

– Indi muny altmyş ýyl bärei hemmeler öwrendi, bilmeýän ýok... – diýdi.

– Nämäni bilmeýän ýok, başlyk? – diýip, it sorady.

– Žurnalistlikde itiň adamy däl-de, adamyň iti dişlemesiniň

möhümdigini...

Baş redaktor itiň geplemegine maý bermän:

– Bu oýnuňa hiç kimem ynanmaz – diýdi. – At gazanmak üçin gazete habar boljak bolýanyň belli. Özüňçe gazetde adym tutular, hatda suratlarym hem çykar diýip arzuw edýänsiň. Emma biderek azara galypsyň, gyzym...

"Gyzym" diýen badyna baş redaktoryň ýüzi çym-gyzyl boldy. Ol gazetde işleýän zenanlara hemişe gyzym diýip öwrenşendigi üçin urkaçy ite-de birdenkä "gyzym" diýäýipdi. Emma haýsydyr bir ite başgalaryň ýanynda "gyzym" diýmegiň ýerliksizdigini derhal ýadyna salyp, birküç hezek ardynjyrady-da, sözüne dowam etdi:

– Ýagny... şeýle... Seni bir adamyň dişländigini habar hökmünde gazetde berib-ä bilmeris. Emma hökman berilsin diýip aýak diräp durjak bolsaň, puluny tölärsiň, reklama hökmünde çykarýarys.

It:

– Başlyk! – diýdi. – Men siziň tanaýan itleriňizden däl. Haýyş edýärin, maňa ynanyň, bir adam hakykatdanam meni dişledi. Özüme reklama bolsun diýip, sensassiýa döretjek bolamok.

Oturanlaryň biri:

– Onda näme üçin? – diýip sorady.

– Meni dişlän adamyň guduzlama ähtimallygy bar, şoň üçin. Başga itleri-de dişläp biler. Gazetde meni dişländigini barada habar çyksa, her kim özüni gorap biler. Hatda kän wagt geçmedik bolsa, meni dişlän adamy barlagdan geçirip, onuň guduz bolup-bolmandygyny hem anyklap bolar.

– Seni dişlän adamy nädip taparlar öýdýäň?

– Tanaýaryn men ony, başlyk, ol meniň hojaýynym.

– Öz hojaýynyň seni dişledimi? – diýip, gazetiň baş redaktory geň galyp sorady.

– Hawa, başlyk aga.

– Ýeri, ýeri, jypdyrjak bolma, bizi beýdip aldap bilmersiň.

– Aldajak bolamok, başlyk. Ynanmasaňyz sorap-idäp göräýiň.

– Kim bilýär, näme işleri gaýyryp, görgüliniň gaharyny getirip, oňa özüni dişlemäge mejbur edensiň.

– Dine meni däl-how – diýip, it janykdy. – Aýalynam dişledi.

Baş redaktor:

– Bir äriň aýalyny dişlemegi üçin guduz bolmalymy hökman... Bir erkegiň aýalyny ýa-da aýalynyň deregne goýan zenany dişlemäge haky bar. Şeýle dälmi, kärdeşler? – diýip, oturanlardan sorady.

Içlerinden biri:

– Hawa, bolman näme, är-aýalyň arasyndan bular ýaly zatlar bolup biler... – diýdi.

Ýene biri:

– Aýaly ýatyrka dişledimi? – diýip sorady.

– Ýok, başlyk – diýdi it. – Aýaly hajathanadan çykyp barýarka dişledi.

Baş redaktor:

– Bu işiň wagty-sagady bolmaz – diýdi.

– Dogrudyr welin, bu görnetin guduzlamanyň alamatyny berýär...

Baş redaktor:

– Guduzlan ýalymy? Topuljagyny hiç bir erkek şobada bilip bilmez...

It:

– Emma başlyk – diýdi. – Agzyndan hyllygy-da akyp durdy.

Ýazuw işleri boýunça redaktor:

– Olar ýaly wagtlarda adamyň köplenç hyllygam akar, başga zadam...

Baş redaktor ite şeýle diýdi:

– Seniň bu bize oýnamakçy bolýan oýnuňy häzir dünýäde bilmeýän ýok. Ýagny bir adam bir iti dişlese, munuň gazete habar bolup düşjegini hemmeler bilýär, şonuň üçin muňa hiç kim ynanmaz, toslap tapýarlar diýerler.

It salyhatlylygy elden bermän, hormat bilen gepledi:

– Adaty ýagdaýda itleriň adamlary dişleýändigine, bir adamyň iti dişlese, munuň diňe gazete habar bolup düşjegine, muny-da bireýýämden bəri hemmeleriň bilýändigine we adamlaryň maglumatlaryň iň anygyna ynanýandyklaryna düşünmän duramok. Emma ýüzden biri, müňden biri, hatda milliiondan biri munuň tersine bolup bilmezmi?

– Meselem nähili? – diýip, baş redaktor sorady.

– Meselem, bir adamyň guduzlap, bir iti hakykatdanam dişländigini...

Baş redaktor bolşundan beter çişip we ýaňsylaýjy gülümsiräp:

– Bizi aldajak bolmaňy bes et! – diýdi.

Ýazuw işleri boýunça redaktor:

– Ýagny seni dişläň eýäň guduzlandyr öýdüp gorkýarsyňmy?

– Özüm üçin gorkamok. Çünki iňňän gowy adam bolan hojaýynym wagtynda maňa guduzga garşy sanjym etdirendigi üçin meni näçe dişlese-de guduzlamajagymy bilýärim. Meniň gorkym özüm üçin däl, beýleki itler üçin. Bir adamyň guduz bolup, bir iti dişläp biljekdigine siziň kimin başgalary-da ynanmasa we siziň kimiň hemmeler hemme zady anyk bilýändirin öýtse, ahyrynda bar boljak zat ýene biz itlere bolar. Guduz howpunyň öňüni almak üçin guduzlanlary ýygnap aýyrmagyň deregne, hemişe edilşi ýaly biziň töweregimizdäki ähli itleri öldürerler.

It näçe janyksa-da, guduzlama ähtimallygy bolan eýesiniň özünü dişländigini baradaky habary gazetde berdirip bilmedi. Ahyrsoňy baş redaktor iti kowdy.

Köçede gözüni açan it birinji baran gazetinden has az tiražly, emma gowy gazetleriň biri saýylýan başga bir gazetini redaksiýasyna bardy. Ol ýerde-de oňa düşünen bolmady.

It ähli gazet-žurnallaryň redaksiýalaryna aýlandy. Ýöne olaryň hiç birine-de guduzlama ähtimallygy bolan eýesiniň özünü dişländigini hiç kime ynandyryp bilmedi. Bu wakany gazete çykaryp, tanymal boljak bolýandyr öýtdüler. Öwrenip, ynanyan zatlaryndan dynnym ýalja şübhe duýmadylar.

Habar beriş serişdelerinden umydyny üzensoň, töweregindäki guduzga ýolukmadyk görgüli itleri ýok edilmekden saklamak islän it radiostudiýa gidip, hakykaty oňa aýtmaga synandy. Radiostudiýanyň başlygy-da birnäçe ýyl bäri hemmeleriň bilýän "Bir it bir adamy dişlese, diňe gazet habary bolup biler" diýen kadanyň indi hiç kime gyzykly däldigini aýdyp, iti kowdy. It guduzlama ähtimallygy bolan adamyň öz itini dişländigini baradaky habary radiodan berilse, degişli işgärleriň gerekli öňüni alyş çärelerini geçirip, guduzyň ýaýramagynyň öňüni alyp boljakdygyny sözi ýer tutmasa-da, aýtmaga synanyşdy. Radiostudiýanyň başlygy:

– Tölegini töläp, reklama etdirip bilersiň... – diýdi.

It:

– Habara ynanmaýan diňleýjiler bu wakany reklama edip bereňde ynanarlarmy özi? – diýip sorady.

Radistudiýanyň başlygy reklamalaryň ynandyrmak üçin däl-de, aldamak üçin berilýändigini, muny diňleýjileriňem bilýändigini, emma adamlaryň ynanmak bilen deň derejede aldanmaga-da döwtalapdygyny aýtdy.

Radiostudiýadanam kowlan it iň soňky umydyny jemläp telewideniýä gitdi. Telewideniýäniň başlygy-da öňküleriň sözünü gaýtalady. It adamy dişlese – mundan habar bolmaz, emma adam iti dişlese – onda bu waka gazet habary bolmaga mynasypdyr. Emma munuňam şeýledigini eýýäm bilmeýän ýok. Şonuň üçin adamyň iti dişländigine hiç kim ynanmaz, hemmeler muny toslama habardyr öýder.

It gaharlanmajak bolup gepledi:

– Siz adamlar bilýändiris öýdýän zadyňyzdan hiç şübheleneňzokmy? Müňden bir gezek tötänlik bilen ýalňyşyp biljegiňizi hiç oýuňyza getireňzokmy? Bilýändiris öýdýän zadyňyzyň dogrudygyny-däldigini ýekeje gezegem bolsa barlap görjek bolaňzokmy?

Telewideniýäniň başlygy:

– Bir zadyň dogrudygyny bilip durkak, näme üçin şübheleleneliň? Näme üçin ony dörjeläp biderek wagtymyzy gidereliň?

Ýarasynyň yzasyndan ýaňa agsap zordan ýöreyän it ýolda indi nirä barsamka diýip pikirlendi. Ahyrynda Saglygy goraýyş ministriligine bardy we ministriň ýanyna giril başardy. It bolmadyk bolanlygynda we adam dilinde gürleşip bilmeşe onuň ministriň ýanyna girip bilmegi mümkin däldi. Ýönekeý adamlar ministriň garşysyna çykyp bilenok. Emma bu it bir itiň adam dilinde geplemesiniň döreden haýranlygyndan peýdalanyp, ministr bilen duşuşma mümkinçiligini gazandy. Ol ministre bolup geçenleri jikme-jik gürrüň berensoň, iňňän seresaply öňüni alyş işleri geçirilmese guduzyň ýaýrajakdygyny, ýene hemişeki bolşy ýaly bu gezegem muňa hiç hili dahyly ýok itleriň günäkärülenip ýok ediljekdigini, hiç hili alňasaman, salyhatlylyk bilen düşündirdi.

Ministr ýaňsylaýjy gülümsiräp:

– Sen it halyňa adamyň iti dişlemeginiň täsin waka

boljakdygyny öwrenipsiň – diýdi. – Bir itiň bilýänini adamlar bilýän däldir öýdýäňmi?

Birdenkä gaşlaryny бүрүşdiren ministr gygyrmaga başlady:

– Ýit! Ýit ýok bol-a, gözüme görünme! Ýit!

Guýrugyny ýamzyna gysyp özüni zordan köçä atan it jynsdaşlary bolan itleri guduzlamadygam bolsalar, öldürilmekden halas etmek üçin näme edip biljekdigini serine aýlady. Haýwan meseleleri bilen gyzyklanjagyny umyt edip Ekerançylyk we maldarçylyk ministriniň ýanyna gitdi, ol ýerdenem oňyn jogap almansoň, weterinariýa gullugyna, soňra haýwan hassahanasyna, iň soňunda-da guduz hassahanasyn gidip, degişli işgärlere, ýolbaşçylara ýüz tutdy. Hemmesinden-de birmeňzeş jogap aldy:

– Bu hemmeleriň bilýän zady... Muňa hiç kim ynanmaz!

Bar zatdan ötri olaryň özleri-de ynanmaýardy.

Bütün umydyňy üzen it öýüne dolanyp geldi. Şol wagtyň içinde öýüniň ýerleşýän sebitinde guduz eýýäm ýaýrajagyny ýaýrapdy.

Adamlaryň itlerimi, itleriň adamlarymy, ýogsa-da hemmesi biribirinimi – kimiň kimi dişleýändigini belli däldi. Bu ýaramaz ýagdaýa garşy degişli gulluklar işe girişip, guduzlan adamlary aýyrmaga, guduzlamadyklara waksinasiýa geçirmäge, guduz bolsun ýa bolmasyn – tapawudy ýok, itleriň barsyny öldürmäge başlapdylar.

Boýny bukawly we bukawynda belligi bolan itler, ýagny eýeli itler guduza garşy sanjym edilendikleri bellige alynsa, öldürilmekden halas bolýardy.

Adam dilinde gepleýän itiň bukawy we bukawynda-da onuň guduz garşy sanjym alandygy barada belligi bardy. **Emma adamlara gep düşündirmek nähili kyn,** hatda munuň indi mümkin däldigine düşüňipdi. Bukawyny görkezmäge, bukawynda-da belliginiň bardygyny aýtmaga ýetişmänkä özüni häkimligiň it atýançylary öldürer öýdüp gorkýardy. Hiç kime görünmejek bolup ylgaý-ylgaý şäherden çykdy. Şäheriň gyra çetindäki ýollarynyň biriniň gyra-bujaklarynda bir ýerde gizlin sümelge bardy. Bu sümelgede uzak ýaşan bir dana ýaşuly ýaşaýardy. Bu ýaşulyňyň özi ýaly garry iti bardy. Garry it bütün ömrüni ýaşulyňyň ýanynda geçirendigi üçin olam itler baradaky ähli maglumatlary bilip, danalyga ýetipdi. Sümelgäniň ýokarky gatyndaky penjireden

uzaklary synlap duran garry we dana it gözünden uzaklaşyp ylgap barýan ite gözi düşdi. Ol bar güýjüni jemläp, ony çagyrdy.

It yzyna dolandy, sümelgä geldi. Dana it onuň nirä ylgap barýandygyny sorady.

It:

– Pasport almaga barýaryn... – diýdi.

– Bärden gitmekçimi?

– Hawa.

– Ýurduňy söýeňokmy?

– Ýurdumy şeýle bir söýýärim welin, oň ugrunda şirin janymy-da gaýgyrmaryn. Emma bir akmaklyk zerarly boş ýere ölesim gelenok.

– Guduz keseli sebäpli ähli itleri öldürýärler diýip, bu ýurtdan gaçyp barýarsyň. Biraz wagt geçensoň, bu jenaýatlaram togtar. Senem şol wagta çenli öz öýüňde ýa-da bärde ýatyp garaş!

– Öldürilmekden gorkup bärden gitjek bolamok...

– Onda näme üçin gitjek bolýarsyň?

– Çünki bu ýurtda hemmeler hemme zady bilýändirin öýdýär.

– Bu ýurtda hemmeler hemme zady bilýändirin öýtse, ýeke söz bilen ol ýurtda hiç kimiň hiç zady bilmeýändigini aňladýar. –

Dana it säginen ýaly edip, ol itden sorady: – Ýeri, nirä gitmekçi bolýarsyň?

– Heniz anyk nirä gitjegim-ä bilemok, ýöne hemmeleriň hemme zady bilýändigine ynanmaýan, adamlaryň anyk maglumatlardanam yzygiderli, iň bolmanda käwagt şübhelenýän haýsam bolsa bir ýurduna gitjek.

Dana it:

– Ýeri bolýar – diýdi. – Ýaşym ötüşen bolmasady, güýç-kuwwatym bolsady, menem seniň bilen bile haýsam bolsa bir ýurt diýýän ýurduňa giderdum. Bilşiň ýaly hojaýynymyň kän-kän kitaply uly kitaphanasy bar. Seň bilen şol kitaphana gideli. Ol ýerde kartalara, ensiklopediýalara seredeli. Syýahatnamalary, geografiýa kitaplaryny okaly. Ilki hemmeleriň hemme zady bilýändiris öýtmeyän ýurduň nirededigini bir tapaly.

Olar tirkeşip, sümelgedäki kitaphana bardylar. Dana it

atlaslary, ensiklopediýalary, kartalary, kitaplary çykardy, ýaýdy, serdi.

– Ynha! – diýdi.

Seretdiler, gözlediler, okadylar, emma dünýäde hemmeleriň hemme zadat bilýändiris öýtmeyän ýurduny tapmadylar.

Dana it:

– Görýäň dälmi? – diýdi. – Dünýäde gidip biläýjek başga ýerimiz ýok...

– Beýle bolsa indi näme ederkäk? – diýip, adam dilinde geplän it sorady.

– Iň gowsy, adamlaryň bilýänlerine ynanman, bilýän zatlaryndan şübhelenjek günüň geljegine umyt edip, dogduk depämizde galyp garaşmak.

– Şo wagta çenli ýaşarysmyka özi bir...

Iki it dişleri bilen biri-biriniň boýnundaky bukawy goparyp aýyrdylar. Kitaphanadan we sümelgeden çykdylar. Şähere tarap ýörediler. Olar ýok edilmek üçin toplanan itleriň arasyna goşulmaga gitdiler.

Eziz NESIN.

Terjime eden: Has TÜRKMEN.

Satiriki hekaýalar